

การศึกษาสภาพและปัญหาการมีส่วนร่วมของภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง

A STUDY STATUS AND PROBLEM OF LOCAL WISDOM PARTICIPATION IN THE SCHOOL CURRICULUM OF SCHOOLS UNDER THE OFFICE OF ANGTHONG PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA

มาลี แวเว็ช

สาขาวิชาการบริหารการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

Email: maleeew7@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหาการมีส่วนร่วมของภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 110 คน และผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัย พบว่า 1) สภาพการมีส่วนร่วมของภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทองในภาพรวมสภาพการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมากและเมื่อพิจารณาเป็นรายชั้น พบว่าชั้นที่ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีส่วนร่วมอยู่ในระดับสูงสุด ได้แก่ ชั้นการจัดโครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษารองลงมา ได้แก่ ชั้นการออกแบบกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนและต่ำที่สุด ได้แก่ ชั้นการเรียบเรียงเป็นหลักสูตรสถานศึกษา 2) ปัญหาการมีส่วนร่วมของภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทองในภาพรวมปัญหาการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อยและชั้นที่อยู่ในระดับปานกลาง 3 ชั้น เมื่อพิจารณาแต่ละชั้นพบว่า ชั้นที่มีปัญหาสูงสุด ได้แก่ ชั้นการออกแบบกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน รองลงมาชั้นการออกแบบการเรียนรู้ และชั้นการจัดทำคำอธิบายรายวิชาของหลักสูตรสถานศึกษา 3) แนวทางการแก้ไขปัญหาการมีส่วนร่วมของภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง สรุป คือ ชั้นการออกแบบกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ควรมีการแต่งตั้งภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นคณะกรรมการ ร่วมประชุมวางแผน ในการออกแบบกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน สถานศึกษากำหนดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ให้ผู้เรียนเลือกเรียนตามความถนัด และความสนใจของผู้เรียน ชั้นการออกแบบการเรียนรู้ของหลักสูตรสถานศึกษา เชิญภูมิปัญญาท้องถิ่นร่วมกำหนดและออกแบบการเรียนรู้ ร่วมจัดทำสื่อ จัดทำสื่อ และการใช้แหล่งเรียนรู้ ทั้งในและนอกสถานศึกษา และชั้นการจัดทำคำอธิบายรายวิชา เชิญภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นวิทยากรถ่ายทอดองค์ความรู้เพื่อวางแผนในการจัดทำคำอธิบายรายวิชาให้สอดคล้องกับมาตรฐาน การเรียนรู้

คำสำคัญ: หลักสูตรสถานศึกษา, การมีส่วนร่วม, ภูมิปัญญาท้องถิ่น

Abstract

The objectives of this research were to examine the state and problems and to find out the solution guidelines of local wisdom participation in school curriculum of schools under the Office of Anghthong Primary Education Service Area. The samples consisted of 110 educational institution administrators and 5 experts. Questionnaires and semi-structured interview were the instruments. The data were analyzed by mean, standard deviation and content analysis. The results showed that: 1) as a whole, the local wisdom participation in school curriculum of schools under the Office of Anghthong Primary Educational Service Area was at the high level by considering each step, and it showed that the local wisdom participation was at the highest level, followed respectively by learner development design and school curriculum arrangement, 2) as a whole, the problems of local wisdom participation in school curriculum of schools under the Office of Anghthong Primary Educational Service Area were at the low level and a moderate level for 3 steps as follows: learner development design, learning design, and course description management, and 3) the suggestions of solution guideline of local wisdom participation in school curriculum of schools under the Office of Anghthong Primary Educational Service Area were that the committee of local wisdom participation should be appointed to run the plan and have roles in designing learner development according to the school policy and let learners choose courses appropriately with their abilities and interests, design learning activities with local wisdoms, providing materials and learning resources both in schools and outside as well as inviting local experts to give and share knowledge in course description management relevant to learning standards.

Keywords: Curriculum, Participation, Local Wisdom

1. บทนำ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้กำหนดและให้ความสำคัญเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตร ทั้งนี้เพื่อให้หลักสูตรมีความสอดคล้องและตรงตามความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง ดังมาตรา 27 จัดทำสาระของหลักสูตรตามวัตถุประสงค์ในวรรคหนึ่งในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรอาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่นส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนโดยการจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีการจัดการศึกษาอบรม มี

การแสวงหาความรู้ ข้อมูลข่าวสารและรู้จักเลือกสรรภูมิปัญญาและวิทยาการต่างๆ เพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ รวมทั้งหาวิธีการสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การพัฒนา ระหว่างชุมชน [1]

การจัดทำหลักสูตรจึงนับว่าเป็นภารกิจที่สำคัญยิ่งที่สถานศึกษาจะต้องดำเนินการให้แล้วเสร็จเพื่อใช้เป็นแผนแนวทาง หรือข้อกำหนดในการจัดการศึกษา ให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญและสอดคล้องกับพระราชบัญญัติดังกล่าว การพัฒนาเพื่อให้ได้หลักสูตรที่ดีและมีคุณภาพนั้น มีข้อที่ควรคำนึงถึงในการจัดทำ คือ หลักสูตรจะต้องเชื่อมโยงกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยยึดมาตรฐานการเรียนรู้ของกลุ่มสาระต่าง ๆ และมาตรฐานการเรียนรู้ ช่วงชั้นเป็นหลักและจะต้องเป็นหลักสูตรที่สามารถพัฒนาผู้เรียนให้ได้เต็มตามศักยภาพ

ตอบสนองต่อความถนัด ความสนใจ ความต้องการของ ผู้เรียนตรงตามสภาพจริงที่สุดเหมาะสมและสอดคล้องกับ บริบทของสถานศึกษาในชุมชนท้องถิ่นนั้น ๆ [2]

การมีส่วนร่วมของภูมิปัญญาท้องถิ่นนับว่ามีความสำคัญยิ่งต่อการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา เนื่องจากหลักสูตรสถานศึกษาเป็นหลักสูตรที่ต้องการสร้างขึ้นเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น กล่าวคือภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นวัฒนธรรมและประเพณี วิถีชีวิตแบบดั้งเดิม เป็นตัวกำหนดคุณลักษณะของสังคม เป็นสิ่งที่มีจุดหมาย เป็นสิ่งสำคัญ มีความหมายและคุณค่าต่อการดำรงอยู่ร่วมกันที่จะช่วยให้สมาชิกในชุมชน หมู่บ้าน ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข [3]

การมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งหมายถึง บุคคล ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กร เอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ประชาชนเป็นทรัพยากรบุคคลใน ชุมชน ได้นำความรู้ ประสบการณ์ ความชำนาญ และ ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการศึกษาเพื่อให้เกิด ประโยชน์ทางการศึกษาอย่างแท้จริง มีการระดมทรัพยากร บริจาคทรัพย์สินและมีส่วนร่วมรับภาระค่าใช้จ่ายทางการ ศึกษาตามความเหมาะสมและความจำเป็น [4]

ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นองค์ความรู้ที่มีอยู่ในท้องถิ่น เกิดจากการสั่งสมประสบการณ์ของผู้คนในท้องถิ่นผ่าน กระบวนการเรียนรู้มาเป็น ระยะเวลายาวนานจนได้เป็น ข้อสรุปของความรู้ที่ยึดถือสืบทอดต่อ ๆ กันมา เพราะฉะนั้นภูมิปัญญาท้องถิ่นจึงมีความสอดคล้องกับ เรื่องของท้องถิ่นมากกว่าภูมิปัญญาที่มาจากภายนอก การนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตร จึง เป็นแนวทางในการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต ของนักเรียนในท้องถิ่นนั้น ๆ อย่างแท้จริง [5]

ภูมิปัญญาท้องถิ่นในจังหวัดอ่างทองมีหลายสาขา เข้า มามีส่วนร่วมด้วยการถ่ายทอดความรู้ให้กับนักเรียนได้ เรียนรู้เพื่อรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ โดยสำนักงานเขต พื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง จัดสรรงบประมาณ ให้กับโรงเรียนเพื่อเชิญภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสอนโดยให้

ได้รับค่าตอบแทน ปัญหาที่พบได้แก่ งบประมาณมีจำกัด ในการเป็นวิทยากรภูมิปัญญาท้องถิ่นถ่ายทอดองค์ความรู้ ไม่ถูกต้องตามหลักวิชาการ ภูมิปัญญาท้องถิ่นแม้ว่าจะมีความเสียดสีแต่ว่าท่านก็มีภาระงาน มีเวลาไม่มากนักที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรหรือมาสอนได้ตาม ตารางที่โรงเรียนจัดให้ วัสดุอุปกรณ์ที่จะใช้ในการฝึก ปฏิบัติบางอย่างหายากและไม่เพียงพอ เช่น เครื่องดนตรี ไทย เครื่องหวายในการจักสาน เป็นต้นและนอกจากนี้ภูมิ ปัญญาท้องถิ่น มีจำนวนน้อยลง บางสาขาหายาก [6]

จากสภาพการมีส่วนร่วมของภูมิปัญญาท้องถิ่นในการ จัดทำหลักสูตรสถานศึกษาจึงจำเป็นต้องมียุทธศาสตร์เพื่อ ปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับแนวทางการบริหารที่กำหนด ไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่ เน้นการบริหารโดยให้บุคคล ครอบครัวยุ ชุมชน องค์กร ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการมากขึ้น นั่นคือ การ บริหารโดยองค์ คณะบุคคล คือ การบริหาร แบบมีส่วนร่วม [7]

ซึ่งผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาสภาพ ปัญหาและ แนวทางการแก้ไขปัญหาการมีส่วนร่วมของภูมิปัญญา ท้องถิ่นในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนใน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง เพื่อจะได้นำผลการวิจัย ไปเป็นประโยชน์ในการวางแผน ปรับปรุงกระบวนการพัฒนาหลักสูตร ซึ่งหมายถึงเป็นการ พัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา ให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น

2. วัตถุประสงค์ของการศึกษา

2.1 เพื่อศึกษาสภาพการมีส่วนร่วมของภูมิปัญญาท้องถิ่น ในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนในสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง

2.2 เพื่อศึกษาปัญหาการมีส่วนร่วมของภูมิปัญญา ท้องถิ่นในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนใน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง

2.3 เพื่อศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหาการมีส่วนร่วมของภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง

3. ขอบเขตของการวิจัย

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

โดยผู้วิจัยมีวิธีการดำเนินงานวิจัยแบ่งออก 2 ชั้น คือ

3.1.1 ชั้นศึกษาสภาพและปัญหาการมีส่วนร่วมของภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง

ประชากร คือ โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง โดยมีผู้บริหารสถานศึกษาจำนวน 154 คน

กลุ่มตัวอย่าง คือโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง โดยมีผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้ให้ข้อมูล จำนวน 110 คน ได้มาจากการเปิดตารางของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie and Morgan) [8] ที่ระดับความคาดเคลื่อน 0.05 โดยการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (simple random sampling)

3.1.2 ชั้นศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหาการมีส่วนร่วมของภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง

ประชากร คือ ผู้เชี่ยวชาญในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง จำนวน 154 คน

กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้เชี่ยวชาญในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง จำนวน 5 คน โดยเลือกแบบเจาะจงจากผู้บริหารสถานศึกษาที่บริหารโรงเรียนประสบผลสำเร็จในด้านการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมามีส่วนร่วม

3.2 ตัวแปรที่ศึกษา

3.2.1 สภาพการมีส่วนร่วมของภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา

3.2.2 ปัญหาการมีส่วนร่วมของภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา

3.2.3 แนวทางการแก้ไขปัญหาการมีส่วนร่วมของภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีวิจัยเชิงผสมผสาน (Mixed - method) ระหว่างวิธีการเชิงคุณภาพกับวิธีการเชิงปริมาณ

4.1 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1.1 แบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพและปัญหาการมีส่วนร่วมของภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลสภาพภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list) จำนวน 4 ข้อ คือ ตำแหน่งหน้าที่รับผิดชอบ เพศ ประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน และระดับการศึกษา

ตอนที่ 2 ข้อมูลสภาพและปัญหาการมีส่วนร่วมของภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง จำนวน 38 ข้อ มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale)

4.1.2 แบบสัมภาษณ์ เป็นแบบสัมภาษณ์แนวทางการแก้ไขปัญหาการมีส่วนร่วมของภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง เป็นแบบสัมภาษณ์ปลายเปิด

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูล

แบบสอบถาม วิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation)

แบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา

5. ผลการวิจัย

5.1 สภาพการมีส่วนร่วมของภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง ในภาพรวมสภาพการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมากและเมื่อพิจารณาเป็นรายชั้นพบว่า ทุกชั้น ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ชั้นการจัดโครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษา รองลงมา ได้แก่ ชั้นการออกแบบกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ชั้นการกำหนดรูปแบบ วิธีการและเกณฑ์การตัดสินการวัดและประเมินผลและชั้นที่ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีส่วนร่วมในระดับต่ำที่สุด ได้แก่ ชั้นการเรียบเรียงเป็นหลักสูตรสถานศึกษา

5.2 ปัญหาการมีส่วนร่วมของภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง ในภาพรวมปัญหาการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อยและชั้นที่อยู่ในระดับปานกลาง 3 ชั้นเมื่อพิจารณาแต่ละชั้น ชั้นที่มีระดับปัญหาสูงสุด ได้แก่ ชั้นการออกแบบกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ชั้นการออกแบบการเรียนรู้ ชั้นการจัดทำคำอธิบายรายวิชา และระดับปัญหาต่ำสุด ได้แก่ ชั้นการกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจและเป้าหมาย ของสถานศึกษา และคุณลักษณะอันพึงประสงค์

5.3 แนวทางการแก้ไขปัญหาการมีส่วนร่วมของภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง เฉพาะรายด้านที่มีระดับปัญหาค่าเฉลี่ยตั้งแต่ระดับปานกลางได้แก่ ชั้นการออกแบบกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ชั้นการออกแบบการเรียนรู้ ชั้นการจัดทำคำอธิบายรายวิชา

สรุปแนวทางการแก้ไขปัญหาการมีส่วนร่วมของภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง ชั้นการออกแบบกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ได้แก่ แต่งตั้งภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นคณะกรรมการ ร่วมประชุมวางแผน ในการออกแบบกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน สถานศึกษากำหนดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ให้ผู้เรียนเลือกเรียน ตามความถนัด และความสนใจของผู้เรียนได้เหมาะสมกับวัย

ชั้นการออกแบบการเรียนรู้ของหลักสูตรสถานศึกษา ได้แก่ เชิญภูมิปัญญาท้องถิ่นร่วมกำหนดและออกแบบการเรียนรู้งบประมาณเพื่อจัดซื้อสื่อ จัดทำสื่อ และการใช้แหล่งเรียนรู้ ทั้งในและนอกสถานศึกษา ร่วมประชุม ออกแบบการเรียนรู้ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับหลักสูตรสถานศึกษาและชั้นการจัดทำคำอธิบายรายวิชาของหลักสูตรสถานศึกษา ได้แก่ สำนวจวิทยากรที่มีความรู้ภูมิปัญญาในท้องถิ่นมาร่วมกำหนดขอบข่ายของแต่ละ สาระวิชา ประชุมถ่ายทอดองค์ความรู้เพื่อวางแผนในการจัดทำคำอธิบาย รายวิชาให้สอดคล้องกับมาตรฐาน การเรียนรู้

6. อภิปรายผล

6.1 สภาพการมีส่วนร่วมของภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง ผลการวิจัย ในภาพรวมสภาพการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมากและเมื่อพิจารณาเป็นรายชั้น พบว่า ทุกชั้น ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ชั้นการจัดโครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุชาติ ทองมา [9] ที่พบว่า 1) ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยาเขต 1 และเขต 2 มีกระบวนการบริหาร การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการศึกษาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก 2) ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยาเขต 1 และเขต 2 ที่มีพื้นฐานความรู้ทางการบริหารการศึกษาแตกต่างกันจะมีกระบวนการบริหารการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการศึกษาโดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน 3) ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 และเขต 2 ที่มีประสบการณ์การฝึกอบรมแตกต่างกัน จะมีกระบวนการบริหารการนำ ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการศึกษาโดยภาพรวมแตกต่างกัน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ

ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษามีกระบวนการบริหารการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินงานและร่วมประเมินผลในการจัดการศึกษา และผู้บริหารสถานศึกษามีความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาร่วมในการจัดทำหลักสูตรนอกจากนี้ภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้นๆ มีเวลาให้ ความสำคัญในการพัฒนาโรงเรียนในท้องถิ่นตนเองจึงทำให้ สภาพการณ์มีส่วนร่วมของภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดทำ หลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนในสังกัด สำนักงานเขต พื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทองอยู่ในระดับมาก

6.2 ปัญหาการมีส่วนร่วมของภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนในสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง ใน ภาพรวมปัญหาการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อยและขั้นที่ อยู่ในระดับปานกลาง 3 ชั้นเมื่อพิจารณาแต่ละชั้น ชั้นที่มีระดับปัญหาสูงสุดได้แก่ ชั้นการออกแบบกิจกรรม พัฒนาผู้เรียน ชั้นการออกแบบการเรียนรู้ ชั้นการจัดทำ คำอธิบายรายวิชา ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของมีชัย พลภูงา [10] ที่พบว่า สภาพของภูมิปัญญาท้องถิ่นใน หลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนเครือข่ายที่กำหนดไว้ใน วิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมายของโรงเรียนนั้น ไม่สอดคล้อง กัน โดยวิสัยทัศน์ส่วนใหญ่จะไม่ให้ความสำคัญกับภูมิ ปัญญาท้องถิ่นอย่างชัดเจน ในด้านภารกิจไม่มีการกำหนด แนวทางในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีในชุมชนมาใช้ ใน การจัดการศึกษา ส่วนเป้าหมายของหลักสูตรสถานศึกษา ที่กำหนดไว้นั้น ส่วนใหญ่ ไม่ใช่เป้าหมายที่เกิดจากการใช้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่วนในด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ของผู้เรียน โรงเรียนกำหนดไว้โดยไม่คำนึงสภาพปัญหา และความต้องการของท้องถิ่นและสอดคล้องกับ ผลการวิจัยของ ชูศักดิ์ จิตวีรธรรม [11] ที่พบว่า 1) ปัญหาการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา โรงเรียนเอกชน ประเภทสามัญศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 3 โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง 2) ผู้บริหารโรงเรียนและครูวิชาการ มีปัญหาการพัฒนา หลักสูตรสถานศึกษาแตกต่างกันอย่าง ไม่มีนัยสำคัญทาง

สถิติ 3) โรงเรียนขนาดใหญ่ ขนาดกลางและขนาดเล็ก มี ปัญหาการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาแตกต่างกันอย่างมี นัยสำคัญทางสถิติที่ .05

ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าผู้บริหารสถานศึกษา มีความรู้ และประสบการณ์ในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ไม่ให้ ความสำคัญกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ในการนำภูมิปัญญา ท้องถิ่นที่มีในชุมชนมามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา เป้าหมายของหลักสูตรสถานศึกษาที่กำหนดไว้นั้น ส่วน ใหญ่ ไม่ใช่เป้าหมายที่เกิดจากการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่วน ในด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน โรงเรียนกำหนดไว้โดยไม่คำนึงสภาพปัญหาและความ ต้องการของท้องถิ่น

6.3 แนวทางการแก้ไขปัญหาการมีส่วนร่วมของภูมิ ปัญญาท้องถิ่นในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาของ โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาอ่างทอง 3 ชั้น คือ

ชั้นที่ 1 การออกแบบกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน มี แนวทางการแก้ไขปัญหาการมีส่วนร่วมของภูมิปัญญา ท้องถิ่นในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนใน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง ได้แก่แต่งตั้งภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นคณะกรรมการ ร่วม ประชุมวางแผน ในการออกแบบกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน สถานศึกษากำหนดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนให้ผู้เรียนเลือก เรียนตามความถนัด และความสนใจของผู้เรียนได้ เหมาะสมกับวัย สอดคล้องกับแนวคิดของ กระทรงศึกษาธิการ [2] ที่สรุปถึงการออกแบบกิจกรรม พัฒนาผู้เรียน คือ การออกแบบกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน กำหนดให้มีสาระการ เรียนรู้ 8 กลุ่ม และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ซึ่งกิจกรรม พัฒนาผู้เรียนเป็นกิจกรรมที่จัดให้ผู้เรียนได้พัฒนา ความสามารถของตนเองตามศักยภาพ มุ่งเน้นเพิ่มเติม จากกิจกรรมที่ได้จัดให้เรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ ทั้ง 8 กลุ่ม การเข้าร่วมและปฏิบัติกิจกรรมที่เหมาะสม ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุขกับกิจกรรมที่เลือกด้วยตนเอง ตามความถนัด และความสนใจอย่างแท้จริงและ

สอดคล้องกับผลการวิจัยของ สุมล ผกามาศ [12] ที่พบว่า ปัญหาของครูวิทยาศาสตร์ในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ คือ ขาดความเข้าใจภูมิปัญญาท้องถิ่น ขาดทักษะในการผลิตสื่อจากวัสดุท้องถิ่น จัดกิจกรรมการเรียนรู้ไม่สอดคล้องกับความสนใจของผู้เรียน

ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษาขาดความรู้ความเข้าใจในการจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนพัฒนาความสามารถของตนเองตามศักยภาพ ไม่สนับสนุน การจัดกิจกรรม การจัดการเรียนรู้ที่เน้นการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ขั้นที่ 2 การออกแบบการเรียนรู้ของหลักสูตรสถานศึกษา มีแนวทางการแก้ไขปัญหามีส่วนร่วมของภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา อ่างทอง ได้แก่ เชิญภูมิปัญญาท้องถิ่นร่วมกำหนดและออกแบบการเรียนรู้ งบประมาณเพื่อจัดซื้อสื่อ จัดทำสื่อ และการใช้แหล่งเรียนรู้ ทั้งในและนอกสถานศึกษา ร่วมประชุม ออกแบบการเรียนรู้ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ ให้สอดคล้องกับหลักสูตรสถานศึกษาซึ่ง สอดคล้องกับแนวคิดของกระทรวงศึกษาธิการ [2] ที่ว่าการออกแบบการเรียนรู้เป็นกระบวนการและวิธีการจัดการเรียนการสอน การเรียนรู้ในสาระการเรียนรู้ต่างๆ ที่หลากหลาย ผู้สอนต้องคำนึงถึงพัฒนาการทางด้านร่างกาย และสติปัญญา วิธีการเรียนรู้ ความสนใจ และความสามารถของผู้เรียน สื่อการเรียนรู้เน้นสื่อที่ผู้เรียน และผู้สอนใช้ศึกษาค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง มีอยู่ในท้องถิ่น ชุมชน และแหล่งอื่นๆ การวัดและประเมินผลการเรียนรู้เป็นกระบวนการที่ให้ผู้สอนใช้พัฒนาคุณภาพผู้เรียน เป็นข้อมูลที่จะเป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาและเรียนรู้อย่างเต็มตามศักยภาพ

ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษาผู้สอนไม่มีความรู้ ความสามารถในการออกแบบการเรียนรู้ ในสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ การออกแบบการเรียนรู้ ไม่คำนึงถึงพัฒนาการทางด้านร่างกาย และสติปัญญา วิธีการเรียนรู้ ความสนใจ และความสามารถของผู้เรียน มีสื่อการ

เรียนรู้ไม่เพียงพอกับผู้เรียน ไม่ใช่สื่อที่มีอยู่ในท้องถิ่น ชุมชน และไม่มีเครื่องมือมาใช้ในการวัดและประเมินผลผู้เรียน

ขั้นที่3 การจัดทำคำอธิบายรายวิชาของหลักสูตรสถานศึกษา มีแนวทางการแก้ไขปัญหามีส่วนร่วมของภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา อ่างทอง ได้แก่ สสำรวจวิทยากรที่มีความรู้ภูมิปัญญาในท้องถิ่นมาร่วมกำหนดขอบข่ายของแต่ละ สาระวิชา ประชุมถ่ายทอดองค์ความรู้เพื่อวางแผนในการจัดทำคำอธิบาย รายวิชาให้สอดคล้องกับมาตรฐาน การเรียนรู้ สอดคล้องกับแนวคิดของกระทรวงศึกษาธิการ [2] ที่ได้สรุป การจัดทำคำอธิบายรายวิชา คือ การนำเอาผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง สาระการเรียนรู้ รวมทั้งเวลาและจำนวนหน่วยกิตที่กำหนด มาเขียนเป็นคำอธิบายรายวิชา โดยให้ประกอบด้วยชื่อรายวิชา จำนวนเวลา

ทั้งนี้อาจเป็นเพราะภูมิปัญญาท้องถิ่นไม่มีความรู้ความสามารถในการเขียนคำอธิบายรายวิชา ที่ตนเองมีความรู้ อยู่ ต้องถ่ายทอดองค์ความรู้ให้ครูวิชาการหรือครู ในสถานศึกษาเป็นผู้เขียน ซึ่งบางครั้งภูมิปัญญาท้องถิ่นไม่มีเวลาว่าง ที่จะมาถ่ายทอดองค์ความรู้หรือมาเป็นวิทยากร

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการนำผลการวิจัยไปใช้

7.1.1 ผู้บริหารสถานศึกษาควรให้ความสำคัญในเรื่องการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมามีส่วนร่วมในการรายงานผลการนำหลักสูตรสถานศึกษาไปใช้ เพื่อพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

7.1.2 สถานศึกษาควรนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมามีส่วนร่วมในการกำหนดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โดยให้ผู้เรียนเลือกเรียน ตามความถนัด และความสนใจของผู้เรียนได้เหมาะสมกับวัย

7.1.3 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ควรนำผลการวิจัย เป็นข้อมูลเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหามีส่วน

ร่วมของภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาไปใช้ ในการวางแผนการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาในสังกัดให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นไป

7.2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

7.2.1 ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาที่ได้รับรางวัลหรือประสบความสำเร็จในการบริหารการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง

7.2.2 ควรศึกษารูปแบบการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2

8. เอกสารอ้างอิง

- [1] สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, “พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545”, กรุงเทพฯ : สำนักงานฯ, 2545, หน้า15-17.
- [2] กระทรวงศึกษาธิการ, “หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551”, กรุงเทพฯ : กระทรวงฯ, 2551, หน้า 23-24,29.
- [3] ธงชัย ช่อพุกกา, “การบริหารหลักสูตรของสถานศึกษาการศึกษาขั้นพื้นฐาน”, กำแพงเพชร : คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร, ถ่ายเอกสาร, 2548, หน้า 3-5.
- [4] กระทรวงศึกษาธิการ, “การปรับกระบวนทัศน์และพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา(ฉบับปรับปรุงใหม่)”, กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2546, หน้า1-38.
- [5] มานพ สกลศิลป์ศิริ, “โรงเรียนดีและมีประสิทธิภาพ,” วารสารครูขอนแก่น เขต 1.1(2):2 - 3 ; เมษายน - มิถุนายน, 2548.
- [6] เสกสรรค์ อรรถยานันท์, “(5 กรกฎาคม 2556) สัมภาษณ์” ผู้อำนวยการกลุ่มนิเทศ ติดตามและประเมินผล, สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง, 2556.
- [7] อีระ รุญเจริญ, “สภาพการปัญหาบริหารและการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของสถานศึกษาในประเทศไทย”, กรุงเทพฯ: วิ.ที.ซี. คอมมิวนิเคชั่น, 2545, หน้า 138-139.
- [8] Krejcie, Robert V. and Morgan, DaryleW, “Determining Sample Size for Research Activities” Journal of Education and Psychological Measurement, 4(5) : 4483-A. June 1970, page 607-610.
- [9] สุชาติ ทองมา, “การเปรียบเทียบกระบวนการบริหารการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการศึกษาของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา พระนครศรีอยุธยาเขต 1 และเขต 2 ที่มีพื้นฐานความรู้ทางการบริหารการศึกษา และ ประสบการณ์ฝึกอบรมแตกต่างกัน” วิทยานิพนธ์ ค.ม. (การบริหารการศึกษา), พระนครศรีอยุธยา : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา, 2548.
- [10] มีชัย พลภูงา, “สภาพและปัญหาการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนเครือข่ายการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544 สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดมหาสารคาม”, วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (การบริหารการศึกษา), มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2546.
- [11] ชูศักดิ์ จิตวีรธรรม, “การศึกษาปัญหาการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา โรงเรียนเอกชนประเภทสามัญศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 3, วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (การบริหารการศึกษา)”, ชลบุรี : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา, 2550.
- [12] สมล วัฒนาศ, “สภาพปัญหาและแนวทางแก้ปัญหาการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ช่วงชั้นที่ 3 ในโรงเรียนนำร่อง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานเขตภาคเหนือตอนบน”, กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547.